

PRESEK

List za mlade matematike, fizike, astronome in računalnikarje

ISSN 0351-6652

Letnik 9 (1981/1982)

Številka 3

Strani 138-140

Ivan Pucelj:

INVERZOR

Ključne besede: matematika.

Elektronska verzija: <http://www.presek.si/9/9-3-Pucelj.pdf>

© 1982 Društvo matematikov, fizikov in astronomov Slovenije

© 2009 DMFA - založništvo

Vse pravice pridržane. Razmnoževanje ali reproduciranje celote ali posameznih delov brez poprejšnjega dovoljenja založnika ni dovoljeno.

Ker je produkt zunanjih členov v sorazmerju enak produktu notranjih členov, dobimo odtod:

$$\overline{OT} \cdot \overline{OP} = 2r \cdot \overline{ON}$$

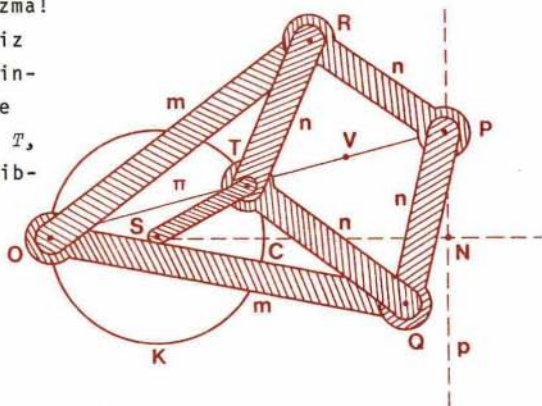
Količini $2r$ in $\overline{ON}$ sta v našem problemu dani in stalni, zato je tudi njun produkt stalna količina. Označimo jo z a^2 , pa imamo za O, T, P pogoj

$$(1) \quad \overline{OT} \cdot \overline{OP} = a^2$$

Zelena naprava, ki naj veže točki O, T in P , mora tedaj delovati tako, da je v vsakem trenutku ustrezno pogoju (1).

4. Opišimo zgradbo mehanizma!

Kaže ga slika 2. Sestoji iz sedmih lesenih ali pa kovinskih palic, ki so vrtljive okoli krajišč O, Q, P, R, T, S , tako da je točka O negibna.

Slika 2

En del mehanizma sestavlja romb $TQPR$ s stranico dolžine n in središčem v točki V , drugi del mehanizma ima dva kraka OQ, OR z dolžinama $\overline{OQ} = \overline{OR} = m, m > n$. Točka T je z ročico dolžine r povezana s središčem S krožnice k . Dolžini m in n izberemo tako, da velja zveza

$$m^2 - n^2 = a^2$$

Če je to res, je namreč produkt $\overline{OT} \cdot \overline{OP}$, kot vidimo iz slike 2, enak $(\overline{OV} - \overline{VT})(\overline{OV} + \overline{VP})$. Ta izraz pa je zaradi enakosti $\overline{VT} = \overline{VP}$ enak $\overline{OV}^2 - \overline{TV}^2$. Ker se diagonali TP in QR sečeta v središču V romba $TQPR$ pravokotno, lahko uporabimo za pravokotna trikotnika OVR in TVR Pitagorov izrek, pa dobimo

$$m^2 = \overline{OV^2} + \overline{VR^2} \qquad n^2 = \overline{TV^2} + \overline{VR^2}$$

Odtod dobimo s kratkim računom

$$\begin{aligned} \overline{OT} \cdot \overline{OP} &= \overline{OV^2} - \overline{TV^2} = (\overline{OV^2} + \overline{VR^2}) - (\overline{TV^2} + \overline{VR^2}) = \\ &= m^2 - n^2 = a^2. \end{aligned}$$

Napravo prikazano na sliki 2, imenujemo *inverzor*. Videli smo, da ustreza pogoju (1), zato prevede krožno gibanje točke T po loku $\widehat{AB}$ v premočrtno gibanje točke P po daljici XY na premici p (seveda prevede tudi gibanje točke P v kroženje točke T).

Opomba. Preslikava v ravnini, ki prireja točki T točko P po pravilu (1), in se imenuje *inverzija* v ravnini. Točka O je *središče inverzije*, število a^2 je *koefficient inverzije*. S tema dvema podatkom je preslikava natančno določena. V geometrijskem pogledu ima ta preslikava veliko zanimivosti in zasluži posebne članke.

Ivan Pucelj